

UNIUNEA EUROPEANĂ

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Studiile critice ale lui Alexandru George

Tutore îndrumător:

Prof. Dr. Nicolae MECU

**Doctorand:
Florin-Mihail STAVRESCU**

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului “Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077.

București, 2015

CUPRINS

Cuprins.....	2
INTRODUCERE.....	3
Receptarea studiilor critice ale lui Alexandru George.....	7
I. Critică și istorie literară, eseu.....	7
<i>Marele Alpha</i> (1970; 2005).....	7
<i>Semne și repere</i> (1971).....	8
<i>La sfârșitul lecturii</i> (1973-1993).....	10
<i>În jurul lui E. Lovinescu</i> (1975).....	12
<i>Mateiu I. Caragiale</i> (1981).....	12
<i>Caragiale. Glose, dispute, analize</i> (1996).....	13
<i>Întâlniri</i> (1997).....	13
<i>Reveniri, restituiri, revizuiți</i> (1999).....	14
<i>Alte întâlniri</i> (2000).....	14
<i>Alte reveniri, restituiri, revizuiți</i> (2003).....	14
II. Glose de istorie modernă.....	15
<i>STUDII DE CAZ:</i>	
Evoluția receptării critice postbelice a operei lui Mateiu I. Caragiale, cu raportare la exegeza lui Alexandru George.....	18
Alexandru George și criticul modernismului.....	23
Lecturile franceze ale lui Alexandru George.....	32
CONCLUZII.....	37
Sub incidența criticii lui Alexandru George: mari scriitori români (bibliografie).....	40
BIBLIOGRAFIE.....	65
A. Bibliografie primară.....	65
I. Critică și istorie literară, eseu.....	65
II. Glose de istorie modernă.....	66
B. Bibliografie secundară.....	67

REZUMAT

Prin proiectul de cercetare doctorală *Studiile critice ale lui Alexandru George*, ne-am propus să analizăm eseurile critice ale lui Alexandru George consacrate unor nume importante ale literaturii române: Tudor Arghezi – *Marele Alpha* (1970), E. Lovinescu – *În jurul lui E. Lovinescu* (1975), Mateiu I. Caragiale – *Mateiu I. Caragiale* (1981), I.L. Caragiale – *Caragiale. Glose, dispute, analize* (1996), dar și altor autori despre care s-a discutat în volumele *Semne și repere* (1971), *La sfârșitul lecturii* (4 vol., 1973-1993), *Întâlniri* (1997), *Reveniri, restituiri, revizui* (1999), *Alte întâlniri* (2000), *Alte reveniri, restituiri, revizui* (2003).

Originalitatea acestui proiect ar veni din încercarea de privire în ansamblu a studiilor critice semnate de Alexandru George și – mai mult – din reconsiderarea intuițiilor acestuia. Așadar, este vorba de o perspectivă nouă, de aici a decurs și inovația proiectului, dar și din faptul că o asemenea încercare de analiză totalizatoare nu a mai fost întreprinsă asupra acestor studii critice.

Importanța subiectului este una relativ mare, întrucât Alexandru George a vorbit despre autori care sunt studiați în școală, care fac parte deci din programele școlare. Mai mult decât atât, autorul a reprezentat un exponent al culturii românești care a reușit, în contra direcției comune, să ridice întrebări și să provoace reanalizări ale unor subiecte deja încadrate în diverse ierarhii.

Marea varietate de scrieri (studii de critică și istorie literară, eseuri, povestiri non-fictive, memorialistică, scriere istorică) aduce, odată cu ea, o dificultate de plasare a autorului și o dificultate în structurarea materiei prezente atât în volumele sale de critică și istorie literară, cât și în publicistică, mai ales că de cele mai multe ori autorul tratează chestiuni foarte variate, care nu suportă o categorisire strictă. De asemenea, o altă dificultate a venit și din natura problematică a alcătuirii unor volume, despre materia cărora nu putem spune cu certitudine că poate fi strict încadrată într-o anumită tematică (de povestiri, eseuri, memorialistică, scriere istorică și așa mai departe). Mai mult decât atât, chiar în interiorul anumitor volume sunt cuprinse studii disparate care nu pot fi tratate unitar, ele fiind alăturate din diferite rațiuni de publicare.

Așa cum am putut observa, Alexandru George a exersat în foarte multe domenii ale literaturii sau care au legătură cu aceasta, de la povestiri și romane (și o mică piesă de teatru, continuare a *Scrisorii pierdute*, de I.L. Caragiale) la studii critice și publicistică, ediții critice, antologii, așadar o varietate de scrieri, care uneori a antrenat și diverse polemici. Acesta se definește mai degrabă prin prisma romanelor sau a povestirilor publicate și încearcă să se dezică

de titlul de “critic”, însă este contrazis de nenumăratele volume publicate, de critică literară sau de publicistică, care arată într-o mai mare măsură aplecarea către faptele de critică și istorie literară.

Critica lui Alexandru George se vrea a fi una “camilpetresciană”, însă climatul epocii nu i-a permis să se pronunțe în maniera lui Camil Petrescu, care a reprezentat un model pentru autor, așa că devine una “zarifopoliană”, despre aceasta el scriind că avea un sens pozitiv “implicit”, însă cu toate acestea de cele mai multe ori critica sa se definește mai degrabă prin negație, prin discuția în contradictoriu, însă cu exemple și argumente, care sunt structurate logic și coerent, însă nu întotdeauna conving spiritele tributare unui anumit punct de vedere, celor căzuți pradă prejudecăților și ideilor luate de-a gata.

În primul studiu de caz, “Evoluția receptării critice postbelice a operei lui Mateiu I. Caragiale, cu raportare la exegeza lui Alexandru George” am analizat diferitele puncte de vedere exprimate cu privire la opera lui Mateiu I. Caragiale, încercând să vedem ce contribuție a adus Alexandru George în acest sens.

Așa cum am putut observa, cele mai multe dintre textele critice care sunt consacrate operei lui Mateiu I. Caragiale mizează pe metoda biografismului, cu avatarurile relației dintre tată și fiu sau aceea a intertextualității, cu căutări în amănunt atât ale referințelor metatextuale, cât și ale referințelor de ordin paratextual. Criticii interbelici au încercat să-l încadreze pe Mateiu Caragiale între scriitorii “fantaziști” (Tudor Vianu), E. Lovinescu l-a menționat ca “sonetist”, dar îl aduce în discuție și în capitolul “«Modernismul» ca principiu de dizolvare a poeziei epice”, (alături de D. Anghel, Tudor Arghezi, Adrian Maniu ș.a.) sau aceea a lui G. Călinescu, care-l situează în “grupa suprarealiștilor”.

În cel de-al doilea studiu de caz, “Alexandru George și criticul modernismului”, am scris despre modul în care este perceput criticul E. Lovinescu de către Alexandru George. O mare parte din studiu a tratat și modelele critice ale lui E. Lovinescu, dar și teoriile sale, printre care aceea a autonomiei esteticului, a mutației valorilor estetice, problema revizuirilor sau a impresionismului în critică. Dintre modelele culturale franceze ale lui E. Lovinescu, Alexandru George îi enumeră pe Hippolyte Taine, Ferdinand Brunetière, Émile Faguet, Jules Lemaître, Anatole France, Remy de Gourmont, Sainte-Beuve sau Henri Bergson.

Modelele culturale franceze ale lui E. Lovinescu ar putea fi și cele ale lui Alexandru George, așa cum am văzut în ultimul studiu de caz, “Lecturile franceze ale lui Alexandru George”. Am pus în relație studiile critice ale lui Alexandru George cu modelele culturale franceze ale sale, printre care i-am regăsit pe Henry Bergson, Léon Bloy, Émile Faguet, Remy de Gourmont, Jules Lemaître. De asemenea, am văzut că Alexandru George este un critic de

formație preponderent franceză, care a tradus lucrări aparținând unor autori francezi precum Philippe Van Tieghem – *Marile doctrine literare în Franța* (1968), Jean Starobinski – *Relația critică* (1970), Remy de Gourmont – *Eseuri*, Anatole France – *Viața literară*, Jean-Pierre Richard – *Literatură și senzație* (1954), fiind probabil influențat de gândirea critică a acestora. De asemenea, el a tradus și scrieri ale unor autori precum Villiers de l'Isle-Adam – *Povestiri crude și insolite*, Jean-Paul Sartre – *Greața și în ceea ce privește studiile de artă (sau cele istorice)* se pot menționa Émile Zola – *Salioanele mele*, Edmond și Jules de Goncourt – *Arta franceză a secolului al XVIII-lea*, Louis Hautecoeur – *Literatura și pictura în Franța secolele XVII-XX*, Voltaire – *Secolul lui Ludovic al XIV-lea*, Pierre Joseph Proudhon – *Principiul artei și destinația ei socială*.

Deși se dezice de titlul de critic literar, așa cum am putut observa în studiul *Semne și repere* (1971), Alexandru George ar trebui reconsiderat cel puțin prin prisma contribuțiilor sale la istoria literară, prin glosele clarificatoare, prin comentariile marginale care au pus la punct diferite perspective neconforme cu realitatea subiectelor în cauză. Deși se consideră că situațiile unor autori sau cărți în manieră monografică sunt mult mai clarificatoare și reprezentative pentru acestea, se poate spune că elementele de detaliu sunt și ele semnificative în interpretare, ele conferind o “luminare a unghiurilor”, așa cum a arătat Alexandru Paleologu despre studiul *Marele Alpha* (1971). Așadar, contribuția lui Alexandru George în critica și istoria literară nu trebuie minimalizată doar pentru că a fost legată de aspecte considerate secundare, mai ales că un aspect secundar poate duce la o reconsiderare a unor opere sau autori dintr-o cu totul altă perspectivă. Perceput ca un critic excentric, care polemizează cu toată lumea, Alexandru George rămâne un scriitor singular prin prozele sale, un critic care chestionează ideile luate de-a gata, care nu se conformează directivelor și nu face compromisuri.